

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) ในการขับเคลื่อนเกษตรทางเลือก: กรณีศึกษาบ้านดอนเจียง ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นายสัทม์ภักดิ์ เครือคำปลิว
ปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร

บทคัดย่อ

จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาภาคการเกษตรมุ่งเน้นการผลิตเพื่อส่งออกทำให้ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และสารเคมีมากขึ้น เกษตรกรใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มข้นทำให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศและปัญหาสุขภาพ จากปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดแนวทางเกษตรยั่งยืนหรือเกษตรทางเลือกที่แก้ไขปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือกันของชุมชนและการผลักดันจากกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรทางเลือกจากองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการขยายเกษตรทางเลือกไปสู่ชุมชน ซึ่งพื้นที่บ้านดอนเจียง ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ได้รับการส่งเสริมการเกษตรทางเลือกอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 แต่พบว่าในชุมชนมีการทำเกษตรทางเลือกเพียง 22 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.05 ของครัวเรือนทั้งหมด ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงศึกษาแนวคิดและกระบวนการในการขับเคลื่อนเกษตรทางเลือกในชุมชนดอนเจียงของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนและศึกษาถึงเงื่อนไขที่เกษตรกรรมทางเลือกไม่สามารถขยายตัวอย่างกว้างขวาง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปฏิบัติแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนและกลุ่มที่เคยปฏิบัติแต่หันกลับไปทำเกษตรเคมีรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนในการขับเคลื่อนเกษตรทางเลือกในชุมชนบ้านดอนเจียง

ผลการศึกษาพบว่าสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีแนวคิดในการสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชนบ้านคอนเจียงให้สัมพันธ์กับลักษณะภูมินิเวศ เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรและมีระบบตลาดที่เป็นธรรมรองรับ เพื่อช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรในทุกมิติ ทั้งการผลิตและการตลาดให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ภายใต้แนวคิดแบบเกษตรผสมผสานและการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ มีการจัดกิจกรรมด้านการจัดการกับปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรสามารถเลือกปฏิบัติเกษตรทางเลือก มีการจัดการด้านการจัดการปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร มีการจัดการปัจจัยด้านสังคมโดยเฉพาะบทบาทของสถาบันครอบครัว

แม้ว่าสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีแนวคิดและกระบวนการในการส่งเสริมเกษตรทางเลือกสู่บ้านคอนเจียงอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีเกษตรกรบางส่วนที่หันกลับไปปฏิบัติเกษตรเชิงพาณิชย์เช่นเดิม เนื่องจากมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ อันเป็นอุปสรรคที่เกินขีดความสามารถของสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนจะเข้าไปจัดการได้

ดังนั้น การศึกษาในขั้นต่อไปจึงต้องเน้นไปที่การวิเคราะห์ทิศทางของรัฐ ตลอดจนนโยบายและความช่วยเหลือของภาครัฐที่มีต่อการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนและเกษตรกร เช่น การจัดการปัญหาหนี้สินของเกษตรกร การจัดกองทุนเพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิต การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนให้การสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีผลงาน มีการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเกษตรทางเลือกแบบครบวงจร อันจะถือเป็นการร่วมมือกันเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกรอย่างแท้จริง

Thesis Title	Roles of Institute for Sustainable Agriculture Community (ISAC) in Mobilizing Alternative Agriculture: A Case Study of Don Jiang Village, Sop Peung Sub-district, Mae Tang District, Chiang Mai Province
Author	Mr. Stump Kruekomphiw
Degree	Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management)
Advisor	Lecturer Dr. Sidthinat Prabudhanitisarn

ABSTRACT

In the recent economic development of the country, the process of production has mainly emphasized exportation depending on technology, imported production factors, as well as chemical and synthetic substances. Agriculturists overused natural resources that caused unavoidable problems, including ecological and health. Due to these problems, sustainable agriculture, or alternative agriculture has been established through the cooperation of the communities and progressive agricultural organizations. In Chiang Mai Province, non-governmental organizations have given an impetus to agricultural method by establishing an institute–The Institute for a Sustainable Agricultural Community (ISAC)–in which the main purpose is to propagate alternative agriculture to the communities. Alternative agriculture concept has been promoted in Don Jiang Village, Sob Peung Sub-district, Mae Tang District, Chiang Mai Province since 1999. However, it was found that only 22 households or 17.05% of the entire households followed the concepts. Therefore; this study is aimed at emphasizing the alternative agriculture and the processes of ISAC to encourage the community of Don Jiang Village and to study of certain conditions which alternative agriculture cannot be widely introduced in the community.

The research was a qualitative study among a group of agriculturists who have practiced the sustainable agriculture, a group of agriculturists who have gone back to chemical agriculture and also ISAC's staff. Research methodology included in-depth interviews on the roles of ISAC towards alternative agricultural in the community.

The study found that ISAC—a nongovernmental organization—has established the idea of sustainable agriculture related to the ecosystem, agriculturists' economic conditions, and fair trade support. The conceptual idea was aimed at solving agriculturist's both production and marketing problems to achieve the self-sufficiency under the concepts of integrated agriculture and organic agriculture. There were the learning process, the factor management, in which agriculturist decided to follow alternative agriculture; regarding internal factors—social and economic factors—it has shown the management of social factors particularly the role of families

Although ISAC as a non-governmental organization has effectively instilled the alternative agriculture conceptual ideas and promoted processes to Don Jiang Village, some agriculturists have gone back to operate commercial agriculture resulting dominantly from economic factors. These are difficulties beyond ISAC's means of management.

Therefore, further studies should be focused on the government's proceedings, NGO-support and agricultural policy, for instance; agriculturists' debt management, revolving loan funds for production input and forming substantial organic agricultural groups along with encouraging effective NGOs which run on comprehensive plan to promote alternative agriculture. Cooperation will benefit for agriculturists.